

Onbedoelde gevolgen van beleid. Mogelijke inzichten vanuit ontwikkelingssamenwerking

**Interactieve presentatie voor VIDE
(beroepsvereniging van professionals in het veld van
toezicht, inspectie, handhaving en evaluatie.)**

22 maart, 2023

Presentator: Prof. Dr. Dirk-Jan Koch (Chief Science Officer Buitenlandse Zaken en Bijzonder hoogleraar Radboud Universeit) dirkjan.koch@ru.nl

Overzicht van de presentatie

- 1. 5 mythes over onbedoelde effecten (neven-effecten)**
- 2. Top 10-onbedoelde effecten bij ontwikkelingssamenwerking**
- 3. 3-onbedoelde effecten uitgelicht**
- 4. Open reflectie over link met andere beleidsterreinen**

Definitie: het effect van beleid dat afwijkt van het effect dat werd beoogd bij het starten ervan

Mythe 1: Onbedoelde effecten zijn niet te voorzien;

Mythe 2: onbedoelde effecten zijn onvermijdelijk;

Mythe 3: onbedoelde effecten worden gebagatelliseerd;

Mythe 4: onbedoelde effecten zijn negatief;

Mythe 5: onbedoelde effecten zijn een objectief fenomeen.

Top 10 van onbedoelde effecten

Hoe hebben we het ontwikkeld?

Een onbedoeld effect is deel van deze typologie als het de 3*3*3*3-regel doorstond:

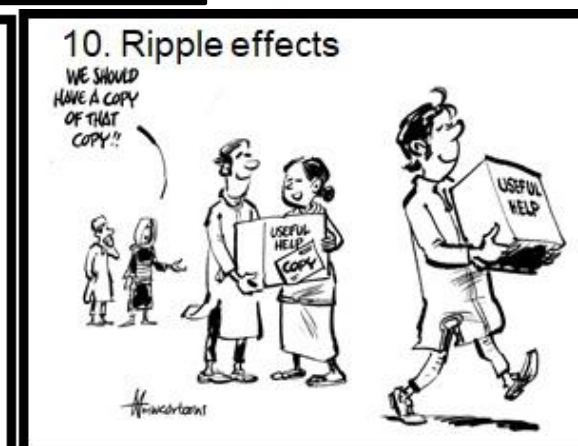
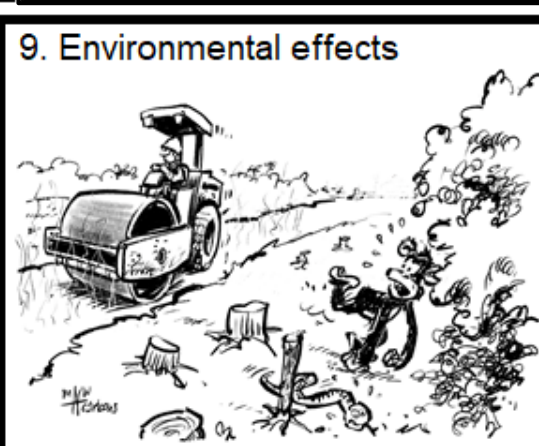
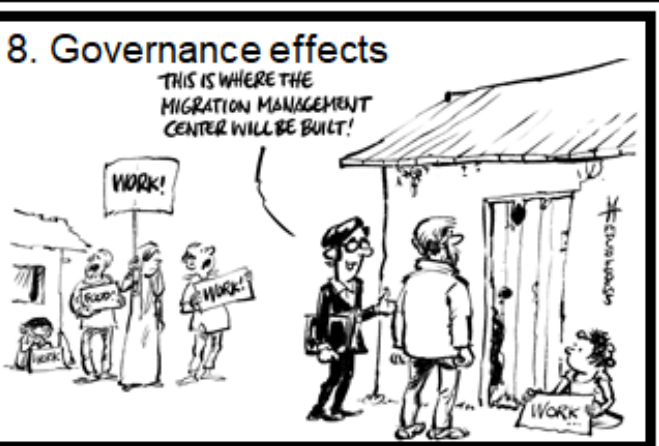
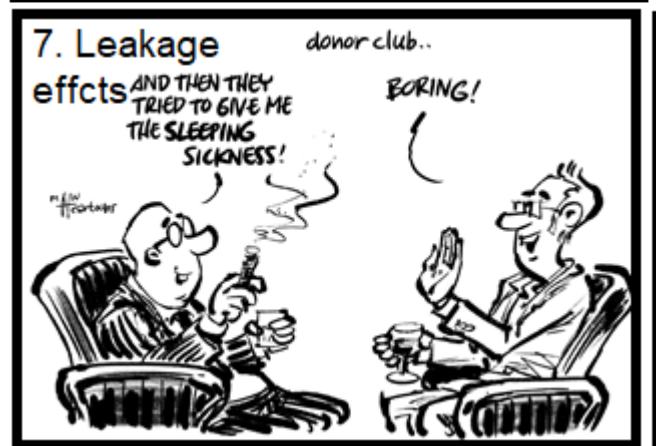
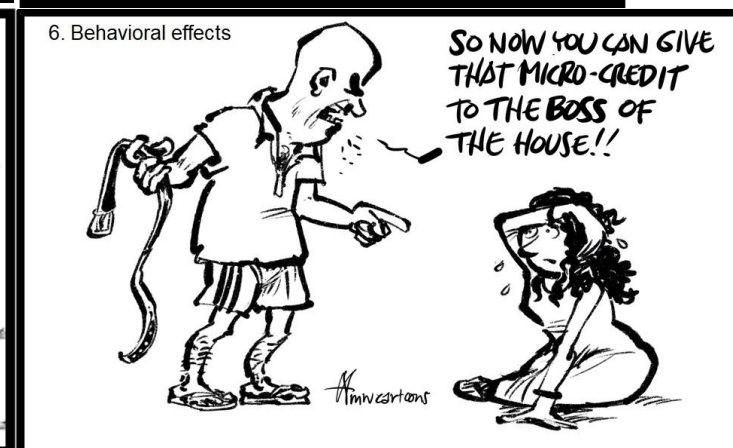
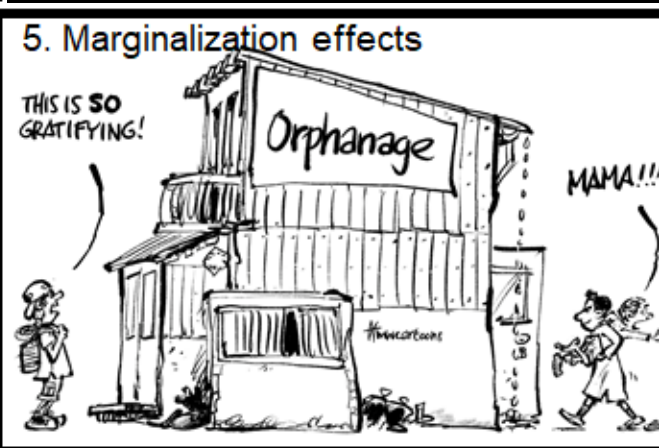
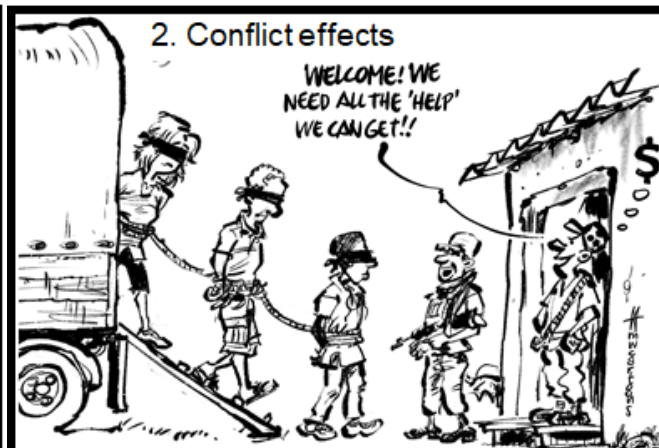
- Het verscheen in minstens 3 verschillende artikelen.
- Het deed zich voor in minstens 3 verschillende thema's binnen internationale samenwerking.
- Het besloeg ten minste 3 verschillende geografische gebieden.
- Het is geschreven door minstens 3 verschillende (groepen) auteurs.

Hoe hebben we het getest?

- Text mining (met handmatige verificatie) van 700 evaluatiedocumenten van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking

De top 10 ! Over welke wil je meer horen?

1. Terugslag effecten

**GO BACK
TO YOUR OWN COUNTRY!!!**

2. Conflict effecten

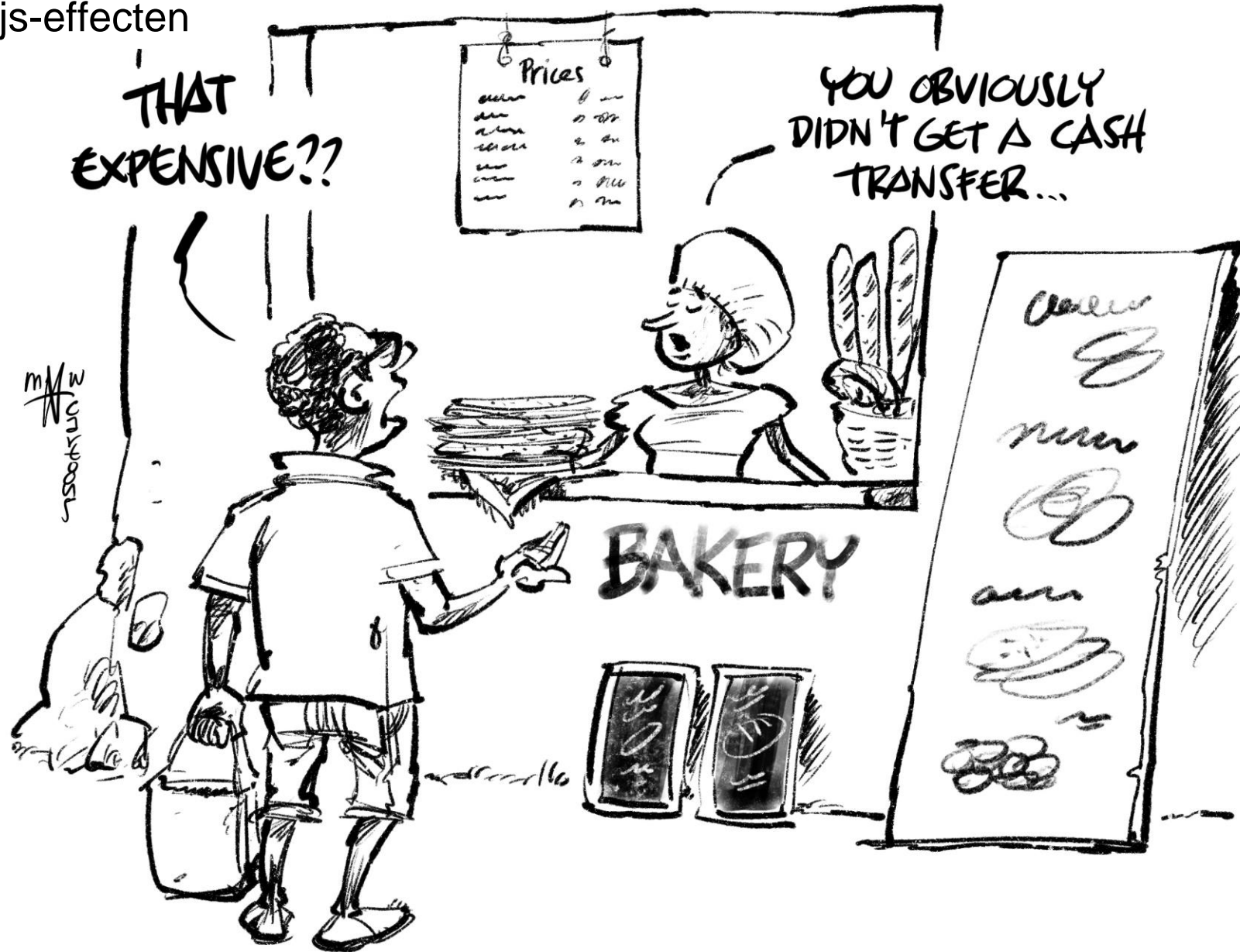
WELCOME! WE
NEED ALL THE 'HELP'
WE CAN GET!!

3. Migratie en hervestigingseffecten

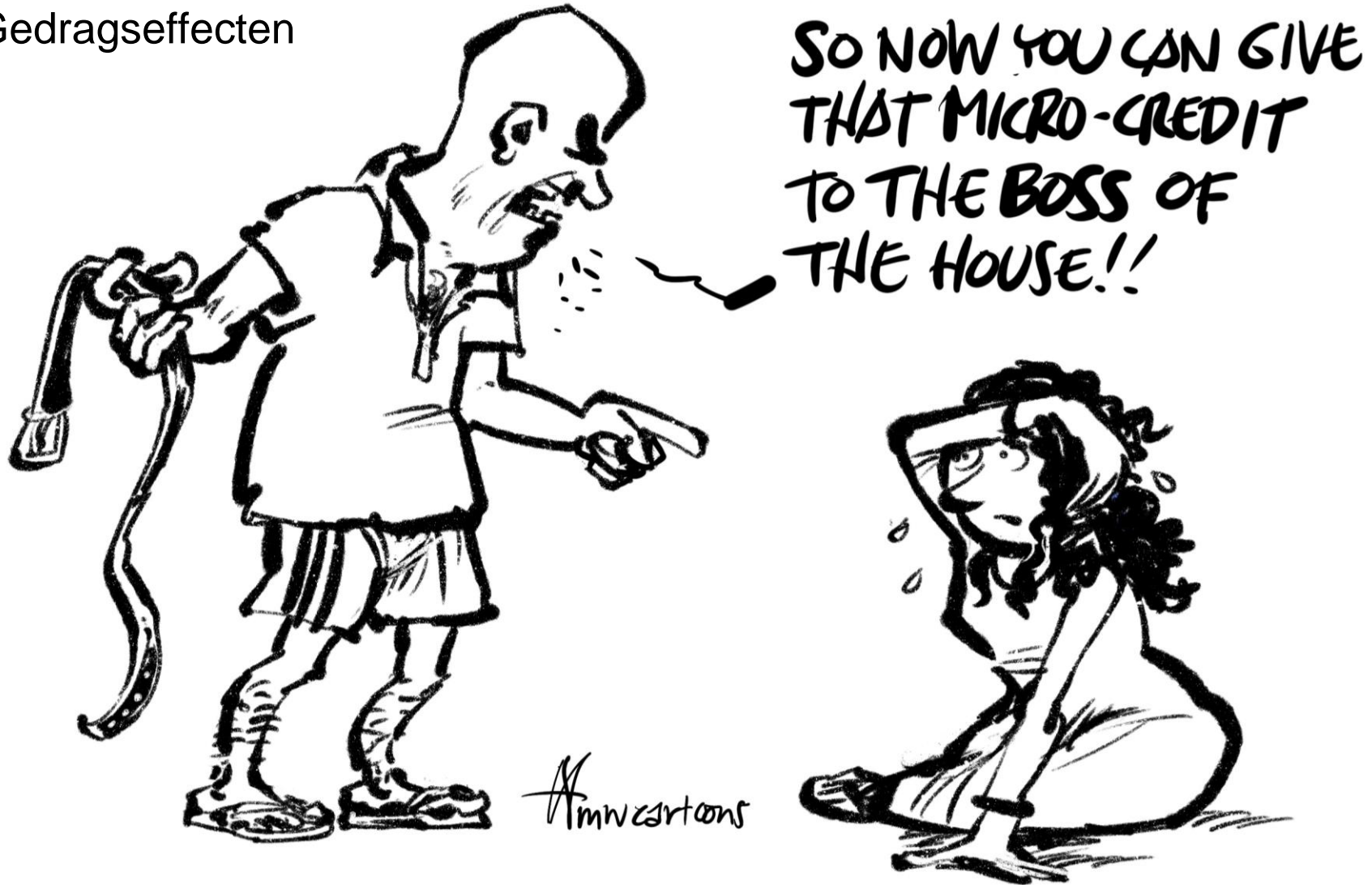
4. Prijs-effecten

5. Marginalisatie effecten

6. Gedragseffecten

7. Weglek-effecten

At the donor club..

AND THEN THEY
TRIED TO GIVE ME
THE SLEEPING
SICKNESS!

BORING!

mfw
cartoons

8. Bestuurs-effecten

9. Milieu-effecten

10. Vliegwieler-effecten

WE SHOULD
HAVE A COPY
OF THAT
COPY!!

Amwcartoons

Top 10 side effects of international development. Please vote which one you would like to hear more about!

1. Backlash effects

GO BACK TO YOUR OWN COUNTRY!!!

AID

2. Conflict effects

WELCOME! WE NEED ALL THE 'HELP' WE CAN GET!!

\$

3. Migration and resettlement effects

THANKS! SEE YOU IN EUROPE!

Regional Refugee Reception Camp

4. Price effects

THAT EXPENSIVE??

YOU OBVIOUSLY DIDN'T GET A CASH TRANSFER...

BAKERY

5. Marginalization effects

THIS IS SO GRATIFYING!

MAMA!!!

Orphanage

6. Behavioral effects

SO NOW YOU CAN GIVE THAT MICRO-CREDIT TO THE BOSS OF THE HOUSE!!

7. Leakage effects

donor club..

AND THEN THEY TRIED TO GIVE ME THE SLEEPING SICKNESS!

BORING!

8. Governance effects

THIS IS WHERE THE MIGRATION MANAGEMENT CENTER WILL BE BUILT!

WORK!

9. Environmental effects

THOMAS

10. Ripple effects

WE SHOULD HAVE A COPY OF THAT COPY??

USEFUL HELP COPY

1. Terugslag effecten

Definitie:

Onbedoelde terugslageffecten treden op wanneer de externe actie leidt tot een tegengestelde reactie op macroniveau die het bereiken van het onbedoelde effect beïnvloedt.

Welke smaken zien we?

Anti-hulpreactie.

Een anti-hulpverzet treedt op wanneer een externe interventie wordt onthaald op argwaan over de bijbedoelingen van de hulpactor. Dit vermoeden heeft vaak een historische oorsprong.

Voorbeeld: verzet tegen hulp: boze burgers in Guinee vielen behandelcentra voor ebola aan, omdat er een wijdverbreide overtuiging was dat de gezondheidswerkers de ziekte eigenlijk verspreidden.

Andere-waarden terugslag.

De andere-waarden-terugslag treedt op wanneer de waarden die door de externe actoren worden gepromoot, indruisen tegen de heersende waarden die in een samenleving aanwezig zijn. Het verzet tegen buitenlandse waarden deelt veel van de kenmerken van het verzet tegen hulp, maar vindt zijn oorsprong in de culturele afstand tussen hulpactoren en samenlevingen waarin ze actief zijn.

Voorbeeld. In Oeganda leidde de internationaal gesteunde campagne voor LHBTI-rechten tot een terugslag toen de leiders van het land deze kans aangrepen om hard op te treden tegen deze rechten, wat leidde tot extra geweld tegen de LHBTI-gemeenschap.

2. Conflict effecten

Definitie:

Een onbedoeld conflicteffect treedt op wanneer de externe interventie rebellengroepen versterkt en/of spanningen tussen individuen, gemeenschappen, (etnische) groepen en/of tussen ontvangers en niet-ontvangers vergroot.

Welke smaken zien we?

Directe conflicteffecten: de diensten of producten die door de externe interventie worden geleverd, worden door rebellengroepen geconfisqueerd en de hulp versterkt deze groepen.

Voorbeeld: hulpverleners over de hele wereld, van Tsjetsjenië tot de Sahel, zijn ontvoerd. Zonder de hulp en de hulpverleners zouden deze ontvoeringen niet hebben plaatsgevonden.

Indirecte conflicteffecten: de diensten of producten die door de externe interventie worden geleverd, gaan gepaard met toegenomen conflicten tussen gemeenschappen, etnische of andere groepen en/of tussen ontvangers en niet-ontvangers.

Voorbeeld: dit is bijvoorbeeld geconstateerd in het wervingsbeleid van hulporganisaties, dat soms – bijvoorbeeld in Zuid-Soedan – heeft bijgedragen tot gewelddadige tegenstellingen tussen de lokale bevolking en de internationale gemeenschap. De lokale bevolking voelde wrok jegens niet-lokaal personeel omdat ze het gevoel hadden dat 'hun' baan werd gestolen, wat bijdroeg aan gewelddadige protesten.

3. Migratie en hervestigingseffecten

Definitie:

Onbedoelde migratie en hervestiging-effecten doen zich voor wanneer een externe interventie een bevolkingsbeweging veroorzaakt, naar of weg van de interventie, wat niet het doel van de interventie was. Deze verplaatsingen kunnen vrijwillige of onvrijwillige hervestiging zijn

Welke smaken zien we?

Hervestigingseffecten; nieuwe projecten die extern worden gefinancierd door hulp hebben land nodig dat momenteel zijn bewoon. Deze mensen moeten zich hervestigen, hetzij vrijwillig of onvrijwillig. Voorbeeld: De bouw van internationaal gefinancierde hydraulische dammen heeft geleid tot de (vrijwillige en onvrijwillige) hervestiging van tientallen miljoenen mensen in de afgelopen decennia.

Migratie-push-effecten: succesvolle hulpprojecten leiden tot een afname van armoede, waardoor families de middelen krijgen om de (e) migratiebeslissing te nemen. Voorbeeld: sociale bijstand programma's aan gezinnen die hen (bijvoorbeeld in Mexico) de middelen verschaffen om een gezinslid naar het buitenland te sturen (in dit geval de Verenigde Staten).

Migrtie-pull-effecten; de externe interventie stimuleert mensen in omliggende regio's om naar de plaats van de hulpinterventie te migreren.

Voorbeeld: de prikkels die mensen stimuleren om te migreren (of zelfs te vluchten) naar projectinterventiegebieden kunnen van sociale, economische of veiligheidsredenen zijn. Hulpprojecten bieden vaak een van de weinige kansen op formeel werk in economisch onzekere regio's.

4. Prijs-effecten

Definitie : Onbedoelde prijseffecten doen zich voor wanneer een externe interventie de prijzen in ontvangende – of aangrenzende – dorpen, gemeenschappen, steden of regio's verstoort of de wisselkoersen van lokale valuta beïnvloedt.

Welke smaken zien we?

Neerwaarts prijseffect: een instroom van extern verstrekte en gesubsidieerde goederen drukt de prijzen, waardoor lokale producenten worden ontmoedigd om het relevante goed te produceren en vermindert de lokale productiecapaciteit.

Voorbeeld: voedselhulp van buitenaf drukt de voedselprijzen, waardoor lokale boeren onbedoeld worden ontmoedigd om voedsel te produceren, wat uiteindelijk de lokale voedselproductiecapaciteit aantast

Opwaarts prijseffect: een instroom van hulpverleners of extern verstrekte hulp draagt bij aan (lokale) inflatie, waardoor de kosten van levensonderhoud stijgen, vooral voor niet-begunstigden.

Voorbeeld: 'Cash transfers' leiden tot een stijging van de oogstprijzen als gevolg van een grote instroom van contant geld in een gemeenschap, wat uiteindelijk de ondervoeding verergert onder niet-begunstigden die het zich niet langer kunnen veroorloven om voedsel te kopen.

The Dutch Disease: de instroom van hulp drijft de waarde van de lokale valuta op, waardoor de export van het ontvangende land minder concurrerend wordt, waardoor het economische groeivermogen van het land op de lange termijn afneemt

Voorbeeld: Behalve Ghana zijn er maar weinig overtuigende casestudy's van de Nederlandse ziekte.

5. Marginalizatie effects

Definitie : Onbedoelde marginaliseringseffecten doen zich voor wanneer een extern optreden bijdraagt aan een toename van ongelijkheid door reeds kwetsbare groepen te verzwakken of te vergeten en/of door reeds bevoorrechte groepen te versterken.

Welke smaken zien we?

Elite capture-effecten: Elite capture treedt op wanneer de externe interventies leiden tot een vergroting van de kloof tussen de rijken en de armen omdat de rijken zich de hulp kunnen toe-eigenen
Voorbeeld: De leiders van de etnische groep die aan de macht is, profiteren direct van de hulp, hetzij direct door een deel van de hulp achterover te drukken, hetzij indirect door hun hulp te kanaliseren naar hun (etnische) achterban.

Regressive targeting-effecten: de externe interventies worden zo ingericht dat bepaalde barrières het voor de armste segmenten onmogelijk maken om van de hulp te genieten.
Voorbeeld: Fairtrade-beweging richt zich meer op verkoopvolumes, wat leidt tot inkoop bij plantages in plaats van bij kleine boeren, en met weinig aandacht voor de landloze arbeiders.

Liefdadigheidsconsumptie-effecten: de externe interventie wordt meer gedreven door de individuele behoeften van de donor dan door de behoeften van de begunstigden, en de resulterende uitwisseling verzwakt de beoogde begunstigde.
Voorbeeld: westerse jongeren gaan op vakantie in een ontwikkelingsland, maar besluiten tijdens hun verblijf ook vrijwilligerswerk te doen in een 'weeshuis', maar creëren een nieuw gevoel van afhankelijkheid.

6. Gedrags-effecten

Definitie :

Onbedoelde gedragseffecten treden op wanneer ontvangers of betrokken personen op onverwachte manieren reageren op een externe interventie als gevolg van psychologische factoren waarmee onvoldoende rekening is gehouden bij het ontwerpen van de interventie.

Welke smaken zien we?

Het terugkaats-effect: de verbetering die mogelijk wordt gemaakt door de externe interventie vergroot (in plaats van vermindert) het ongewenste gedrag vanwege een onbedoelde gedragsreactie.

Voorbeeld: internationale steun voor technisch en beroepsonderwijs in ontwikkelingslanden die bedoeld is om het aantal emigrerende jongeren te verminderen, maar uiteindelijk leidt tot meer migratie omdat geschoolde jongeren zich beter toegerust voelen om elders op de arbeidsmarkt te komen

Jaloezie-effecten: sociale vooruitgang van leden van een gemarginaliseerde groep door een internationale interventie leidt tot een tegenreactie van leden van de dominante groep.

Voorbeeld: financiële empowermentprogramma's voor vrouwen die bijdragen aan een toename van huiselijk geweld omdat mannen de sociale vooruitgang van hun vrouw maar moeilijk kunnen slikken.

Intrinsieke-motivatie-ondermijningseffecten: wanneer een externe interventie bepaald gedrag stimuleert, maar in feite de intrinsieke motivatie om dat gedrag te vertonen ondermijnt.

Voorbeeld: internationaal ondersteunde betalingsregelingen voor milieudiensten hebben er soms zelfs toe geleid dat de bereidheid om die diensten te blijven leveren als de financiering stopt, is afgenomen.

7. Weglek-effecten

Definitie: Onbedoelde weglekeffecten, ook wel verdringings- of relocatie-effecten genoemd, doen zich voor wanneer een externe interventie thematische of geografische gebieden buiten het interventiegebied raakt.

Welke smaken zien we?

Brain drain-effect. Er ontstaat een braindrain-effect wanneer de capaciteiten van lokale permanente structuren (bijv. overheidsinstanties) worden verzwakt wanneer internationale instanties het meest getalenteerde personeel inhuren zonder de lokale structuur adequaat te compenseren.

Voorbeeld: Het braindrain-effect is waargenomen in Haïti, waar uit een enquête bleek dat meer dan 43% van het ondersteunend personeel internationale ngo's in Haïti een universitair diploma had

Fungibiliteit. Fungibiliteit doet zich voor wanneer hulpmiddelen niet betalen voor het item waarvoor het verantwoordelijk is, maar voor de marginale uitgaven die het mogelijk maakt.

Voorbeeld: Legio, maar niet noodzakelijkerwijs negatief.

Thematische verdringingseffecten; Een thematisch verdringingseffect treedt op wanneer een sterke internationale aandacht voor een specifiek (sub)thema lokale aandacht voor andere thema's verdringt.

Voorbeeld: de strijd tegen hiv-aids, die de aandacht voor basisvaccinatieprogramma wegdrukte.

Negatieve geografische overloopeffecten. Een negatief geografisch weglek treedt op wanneer de internationale interventie een probleem op de ene plaats oplost, maar de problemen elders verergeren. Dit wordt ook wel het waterbedeffect genoemd. Voorbeeld: programma's voor bosbehoud

8. Bestuurs-effecten

Definitie : Onbedoelde bestuurseffecten doen zich voor wanneer externe interventies de kwaliteit van bestuur (op elk niveau in het ontvangende land) positief of negatief beïnvloeden terwijl dit niet de bedoeling van de interventie was

Welke smaken zien we?

Corruptie-effecten; de externe interventie geeft de elite extra middelen voor verduistering en verkleint de mogelijkheden voor burgers om dat te controleren.

Voorbeeld: hulp kan opbrengsten opleveren die als buit kunnen worden uitgedeeld aan politieke bondgenoten of kan worden toegeëigend door de heersende elites.

Democratische effecten: leiders van een land slagen erin buitenlandse hulp te gebruiken om hun eigen positie te versterken en de democratie in hun land te verminderen.

Voorbeeld: in Rwanda is de overheid slim geweest om de buitenlandse hulp aan te wenden om de democratie terug te dringen: ze kon ontwikkelingsresultaten lokaal opeisen, internationale legitimiteit opeisen en ondertussen haar repressie-apparaat versterken.

Belastingeffecten; De komst van buitenlandse fondsen vermindert (of vergroot) de prikkels voor de ontvangende overheid om binnenlandse middelen te mobiliseren.

Voorbeeld: Ethiopië kreeg in 2005 te maken met een snelle daling van de donorfianciering als gevolg van verkiezingsgeweld door de overheid. De regering ontwikkelde daarom plannen om de mobilisatie van binnenlandse middelen te vergroten, maar donoren begonnen weer vrij snel te betalen, waardoor de noodzaak voor de regering om een beter belastingstelsel in te voeren, afnam..

9. Milieu-effecten

Definitie : Milieu-uitruil effecten treden op wanneer sociale en economische vooruitgang onbedoeld bijdraagt aan aantasting van het milieu.

Welke smaken zien we?

Koolstof-knaleffect. De externe ingreep zorgt voor sociaal-economische ontwikkeling, maar ook de CO₂-uitstoot loopt snel op.

Voorbeeld: Internationale ontwikkelingsbanken, zoals de Wereldbankgroep, investeren in koolstofintensieve-sectoren, zoals de luchtvaart en luchthavens. Hoewel het bijdraagt aan banen en economische ontwikkeling, zijn er aanzienlijke koolstofkosten aan verbonden.

Biodiversiteitsafname-effect. De externe ingreep leidt tot sociaal-economische baten, maar vermindert de biodiversiteit, bijvoorbeeld door professionalisering van de visserij

Voorbeeld: Het bouwen van dammen kan gevolgen hebben voor de biodiversiteit in de overstromde gebieden en de omliggende gebieden. Programma's om de biodiversiteit te compenseren kunnen soelaas bieden, maar er zijn risico's aan verbonden.

Dierenwelzijn-effecten. De internationale steun stimuleert de sociale en economische ontwikkeling, maar vermindert het dierenwelzijn, bijvoorbeeld door de bevordering van bio-industrie en batterijkooien.

Voorbeeld: Internationale ontwikkelingsbanken hebben geleend en ontwikkelingsfinanciering verstrekt aan Oekraïne, zodat deze bedrijven pluimveebedrijven konden opzetten die nog niet aan de EU-dierenwelzijnstandaarden voldeden, en die binnen de EU ondermijnden.

10. Vliegwielen effecten

Definitie : vliegwielen effecten treden op als positieve effecten van het interventiegebied, begunstigde of thematische gebied overlopen naar het niet-interventiegebied, niet-begunstigden of niet-interventie thematisch gebied.

What flavors do we see?

Thematisch synergetische effecten. Thematische synergetische effecten treden op wanneer een positief effect van een externe interventie op het ene thematische gebied overslaat naar een ander thema
Voorbeeld: ontwormingsinitiatieven en voedingsprogramma's voor jonge kinderen hebben een positief effect op de test scores op scholen.

Katalytische effecten. Katalytische effecten komen tot uiting wanneer de externe interventie mobilisatie- en/of demonstratie-effecten heeft, wat betekent dat de externe interventie – direct of indirect – bijdraagt aan aanvullende ontwikkelingseffecten op hetzelfde thematische gebied.

Voorbeeld: Hulpprogramma's zijn vaak gericht op een specifiek geografisch gebied om bepaalde gewassen of praktijken te promoten; boeren in aangrenzende gebieden zullen het echter snel oppikken als ze zien dat het goed werkt voor hun leeftijdsgenoten.

Menselijke interactie-effecten. Menselijke interactie-effecten treden op wanneer door de externe interventie nieuwe sociale banden tussen mensen ontstaan.

Voorbeeld: Bij externe interventie zijn vaak mensen betrokken die over de hele wereld of een land verhuizen, en terwijl deze mensen verhuizen, worden nieuwe interculturele vriendschappen en relaties gevormd, met langdurige effecten.

Interactieve presentatie voor VIDE evaluatie netwerk

Welke effecten kennen jullie uit jullie eigen (evaluatie)beleidsveld of (toezichts)praktijk?

Interactieve presentatie voor VIDE evaluatie netwerk

Wat zijn mogelijke implicaties voor toekomstige evaluaties?

**LATEN WE MEER
ONBEDOELDE EFFECTEN
VOORZIEN**

Interactieve presentatie voor VIDE evaluatie netwerk

Vragen, opmerkingen, verdiepende training?

SIGN IN

AMID Leadership Programme
Strategising for development impact

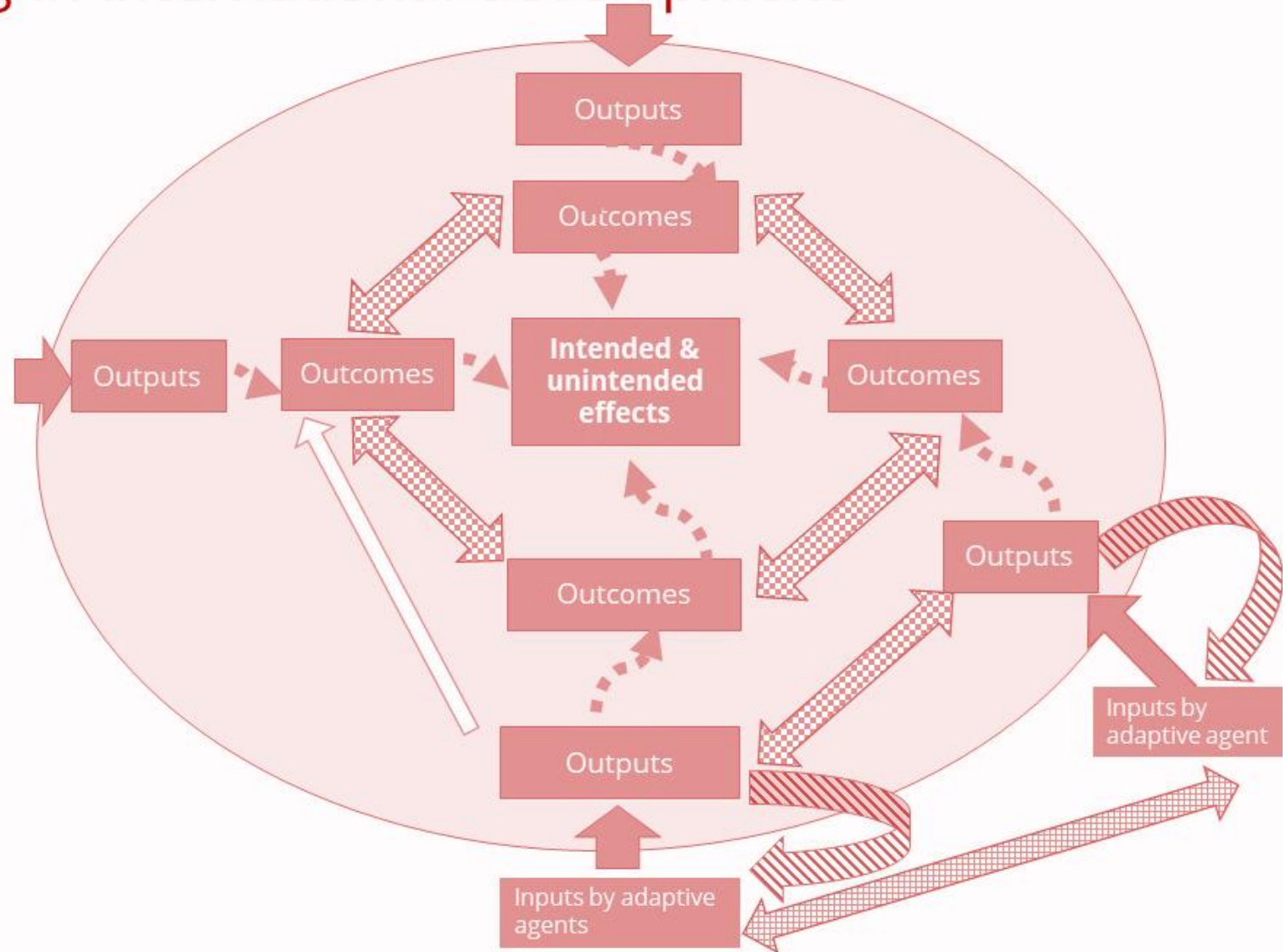
Radboud University

Complexity thinking in international development

Key terms:

- Feedback loops
- Interconnectivity
- Non-linearities
- Alternative impact pathways
- Adaptive agents

The figure has been simplified and not all potential relationships have been identified. Best would be to start reading the figure from the bottom upwards

Barrières om te leren

